

Дидактичні умови підвищення ефективності уроку математики в початковій школі.

Теорія і практика навчання математики направлена на реалізацію стратегії Національної доктрини розвитку освіти щодо забезпечення рівного доступу до якісної освіти, положень Концепції загальної середньої освіти щодо переорієнтації навчально-виховного процесу на особистість дитини. Тому проблема удосконалення уроку математики в початковій школі має суттєвий вплив на підвищення ефективності й якості навчального процесу у сучасній освіті. В свою чергу, чинна програма навчання математики молодших школярів спрямовує вчителів на пошук такої логіки взаємозв'язків між структурними компонентами методичної системи навчання, яка б забезпечувала найбільш ефективний результат навчання.

Проблемою вдосконалення сучасного уроку та підвищення його ефективності займаються багато науковців. Серед них такі педагоги як М. Богданович, О. Савченко, В. Онищук, К. Віаніс-Трофименко та інші. Цю проблему вивчають також вчителі-практики З. Горішний, С. Панченко, З. Рябова, О. Чекіна та інші. Всі автори надають винятково важливого значення вдосконаленню уроку як основної форми організації навчання в школі. Аналіз їх досліджень свідчить про необхідність перегляду, уточнення та розширення наукових уявлень про визначальні фактори ефективності сучасного уроку, зокрема дидактичних умов.

Мета статті: дослідити та обґрунтувати дидактичні умови підвищення ефективності сучасного уроку математики в початковій школі.

В. Ягупов розуміє урок, як таку форму організації навчання, за якої навчальні заняття проводяться вчителем із групою учнів постійного складу, одного віку й рівня підготовленості протягом точно встановленого часу, за сталим розкладом [11, с. 392]. Педагогічна умова за Ю. Бабанським – це сукупність обставин, які роблять успішним протікання педагогічного процесу [1, с. 231].

Тому, в основу дослідження ми поклали визначення професора Л. Кондрашової, що умова – це філософська категорія, що виражає відношення предмету до оточуючих його явищ, без яких існувати не може сам предмет і він виступає як щось обумовлене, а умова, як відносно зовнішнє предмету різноманіття об'єктивного світу. На відміну від причин, що безпосередньо породжують те або інше або процес, умова складає те середовище, обстановку, в якій останні виникають, існують і розвиваються [5, с. 28]. Дидактична умова – стійкий рухомий зв'язок, що відображає функціонування і розвиток процесу навчання [8, с.131]. У даній статті ми виокремили сукупність дидактичних умов, що забезпечують організацію навчально-виховного процесу сучасного уроку математики, а саме: 1) врахування індивідуальних і вікових особливостей учнів; 2) поєднання в структурі різних форм організації навчання; 3) посилення активності, самостійності і творчої діяльності учнів.

Умова 1. Врахування індивідуальних і вікових особливостей учнів.

Учитель з розумінням повинен ставитися до кожного учня, здійснюючи індивідуальний підхід у підготовці та проведенні уроку розв'язувати наступні завдання: 1) гармонійно поєднати пізнання, практичну діяльність та спілкування на уроці; 2) створити атмосферу зацікавленості кожного учня в індивідуальних та колективних результатах роботи; 3) використовувати різноманітні унаочнення, сучасні способи надання інформації; 4) стимулювати учнів до висловлювань, власних способів виконання завдань з метою розвитку їх самостійності, підвищення рівня активності; 5) використовувати протягом уроку дидактичний матеріал, який дозволить кожному учню обрати найбільш значущі для нього вид, рівень та форму змісту навчального матеріалу, що буде сприяти орієнтації на особистісний рівень навчальних досягнень; 6) заохочувати учнів знаходити свої способи діяльності, аналізувати діяльність інших учнів з точки зору її раціональності і ефективності; 7) включати якомога більше практичних завдань, прикладних задач; 8) використовувати самооцінювання та взаємооцінювання [3, с.11]. Диференційовані завдання є давно відомим і ефективним засобом здійснення індивідуального підходу в організації навчальної діяльності. основне призначення диференційованих завдань – забезпечити для кожного учня оптимальний характер пізнавальної діяльності у процесі навчальної роботи, не можна упустити з поля зору ні талановитих дітей, ні здібних, ні слабких, ні відсталіх [10, с.16]. Правильно організована робота допомагає кожному учневі відчувати себе здібним, потрібним, цікавим для вчителя і своїх друзів.

Умова 2. Поєднання в структурі різних форм організації навчання.

Успішне засвоєння навчального матеріалу при вивченні математики в початковій школі залежить від організації вчителем роботи на уроці, від нових форм, методів. Це пояснюється тим, що вчитель прагне задовольнити потреби, здібності, інтереси кожного здібного учня. На сучасному етапі розвитку шкільної освіти виникає потреба у створенні такої системи навчання математики, яка б охоплювала всі основні моменти уроку – від постановки цілей і конструювання навчального процесу до перевірки його ефективності, крім того повно б моделювала розвивальний соціально-культурний простір і давала змогу реалізувати позитивний потенціал особистості в оволодінні національними надбаннями. Такими уроками можуть бути уроки запропоновані педагогом, Н. Волковою: уроки змістовної спрямованості; уроки між предметні; уроки змагання; уроки на інтегрованій основі; уроки театралізовані; уроки суспільного огляду знань; уроки комунікативної спрямованості; урок-брейн-ринг; урок-салон; урок-мандрівка; урок екскурсія; урок-композиція; урок-казка; уроки з різновіковим складом учнів; уроки ділової, роліової гри; уроки-психотренінги; уроки на інтегративній основі [4, с. 335]. Ці уроки відрізняються від стандартних тим, що участь у них є обов'язковою для всіх учнів. Тому використання нестандартних уроків дає найбільший ефект у класах, де переважають учні з нестійкою увагою, незначним інтересом до предмета.

Умова 3. Посилення активності, самостійності і творчої діяльності учнів.

Дана дидактична умова передбачає спрямування розвитку особистості на всіх етапах її життєдіяльності як засади всебічного розвитку особистості, забезпечення її творчого потенціалу, реалізації здібностей, зростання компетенцій, удосконалення отриманих знань, умінь, навичок з математики.

Творча активність – це властивість особистості, яка проявляється в стані готовності, прагненні до самостійної, оригінальної діяльності і виборі оптимальних шляхів її реалізації [9, с. 237]. Суть творчої активності як особистісної якості характеризує ставлення людини до творчої діяльності, в якій яскраво проявляється її індивідуальність. Тому ми вважаємо за доцільне розвивати творчу активність на уроках математики. Саме педагогічний вплив допомагає формуванню і розвитку творчої активності учня на уроці. Передумовою творчої активності називають самостійність. Активність і самостійність у навчальній роботі взаємопов'язані поняття. Тому ми говоримо про те, що творча активність обов'язково повинна включати самостійність.

Необхідною умовою стимуляції творчої активності учнів у творчій навчальній діяльності є забезпечення відповідної творчої атмосфери, доброзичливості викладача, відсутність категоричних оцінок і критики на адресу учнів сприяють прояву його творчої активності; забезпечення умов для вправ і практичного застосування набутих знань, умінь і навичок; використання особистого прикладу творчого підходу до вирішення проблеми; забезпечення учням можливості активно ставити запитання; дотримуватися позиції консультанта, помічника, залишаючи за собою функцію загального контролю, що дає можливість учням будувати творчий процес самостійно [6, с. 5].

Організація навчального співробітництва має відбуватися за умови постійної активної взаємодії всіх її учасників, що є сутністю інтерактивного навчання. Інтерактивне навчання передбачає використання спеціальних методів і прийомів. Наприклад, на уроках математики в початковій школі доречним буде застосування таких інтерактивних методів, як «Ажурна пилка», «Акваріум», «Мозкова атака», «Незакінчене речення», «Мікрофон», «Коло ідей», «Карусель» та ін. Організовуючи на уроці навчальне співробітництво не слід забувати про пошукові (евристичні) методи навчання, які поширені і методично розроблені, а саме: евристична бесіда, створення проблемних ситуацій з елементами дискусії, виконання дослідницьких завдань тощо [7, с. 5].

Мета вчителя – створити умови для самостійної пошукової активності, яка є похідною здійснення учнем специфічних розумових операцій: аналізу, синтезу, порівняння, комбінування, співставлення тощо.

Отже, аналіз методичної літератури дозволив нам виділити нестандартні уроки, що можуть бути впроваджені у навчально-виховному процесі сучасного уроку математики з метою підвищення його ефективності:

- бінарні уроки (2-4 кл., двічі на семестр);
- віршовані уроки (1-4 кл., раз на місяць);
- інтегровані уроки (1-4 кл., 2 рази на семестр);
- уроки-дискусії (4 кл., 2 рази на семестр);
- уроки-дослідження (3-4 кл., 2 рази на семестр);
- уроки-звіти (1-4 кл., 3 рази на семестр);
- уроки-змагання (1-4 кл., 3 рази на семестр);
- уроки-мандрівки (1-4 кл., 3 рази на семестр);
- уроки-сюжетні замальовки (1-4 кл., двічі на рік).

Таким чином, сучасний вчитель, який використовуватиме новітні технології в практичній діяльності, позитивно впливатиме на розвиток пізнавальних інтересів своїх учнів у процесі навчання математики.

Висновок. Отже, підготовка до уроку будь-якого типу передбачає дотримання педагогом певних вимог: організаційних, дидактичних, психологічних тощо. А застосування новацій в математичній освіті та сучасному уроці стимулює вчителя застосовувати відповідні новації в організації і методиці навчальної роботи. Ефективним можна вважати такий сучасний урок математики в початковій школі, що визначає динаміку прогресивного розвитку освіти і виховання в учнів, сприяє більш активній їх діяльності, творчості та збуджує в них бажання випробувати власні сили. Таким чином, урахування зазначених дидактичних умов щодо підвищення сучасного уроку математики значною мірою обумовить й підвищення ефективності навчально-виховного процесу в початковій школі.

Список використаних джерел та літератури.

1. Бабанский Ю. К. Педагогика: учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов / [Ю. К. Бабанский, В. А. Сластенин, Н. А. Сорокин и др.] ; под ред. Ю. К. Бабанского. – [2-е изд.]. – М. : Просвещение, 1988. – 479 с.
2. Богданович М.В. та ін. Урок математики в початковій школі/ М.Богданович, Н. Будна, П. Місенко. – К. : Навч. кн. – Богдан, 2004. – 280 с.
3. Бондаревская Е.В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования / Е.Бондаревская. // Педагогика. –1997. - №4. – С.11-17.
4. Волкова Н.П. Педагогіка: [Посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Наталія Павлівна Волкова. – К.:Видавничий центр «Академія», 2003. –576с.
5. Комар О. А. Інтерактивні технології - технології співпраці // Початкова школа. - 2004. - № 9. - С. 5-7.
6. Педагогическая энциклопедия /под ред. А.И.Каирова и Ф.Н.Петрова. – М.: Советская энциклопедия, 1964. – 654с.
7. Психология. Словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр.й доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
8. Ягупов В.В. Педагогіка / В. В. Ягупов /. – К.: Либідь, 2003. –392 с.